

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ

Микола Божик¹, Андрій Огнистий², Володимир Банах¹

¹ Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

² Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Анотація:

Актуальність теми дослідження. Підготовка вчителів на якісно новому рівні є одним із важливих державних пріоритетів. Головну увагу слід зосередити на підготовці нового покоління вчителів, які зможуть забезпечити розвиток культури здоров'я учнів, підвищити рівень власної загальної культури, складовою якої є культура здоров'я; підвищувати рівень професійної кваліфікації та соціального статусу до рівня, що відповідає їхній ролі в суспільстві. **Мета дослідження** полягає в забезпеченні ефективної підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи. **Методи дослідження:** теоретичні – вивчення й аналіз літератури; емпіричні – діагностичні; методи математичної статистики. **Результати дослідження.** Доведено дієвість змодельованої методики підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів, що вивчалася на прикладі навчальної дисципліни: «Фізичне виховання». Експериментально перевірено ефективність організаційно-педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійної готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи.

Ключові висновки. Узагальнення результатів дослідження дає змогу констатувати, що в ЕГ спостерігається позитивна динаміка сформованості всіх компонентів готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи, про що свідчать показники середнього балу (СБ). У студентів КГ цей показник збільшився від 3,28 на вхідному контролі до 3,55 на підсумковому (+0,27), а в ЕГ, студенти яких навчалися за авторською методикою, показник середнього балу збільшився від 3,28 до 4,03 бала (+0,75), що на 0,48 бала більше, ніж в КГ.

Ключові слова:

професійно-педагогічна підготовка, організаційно-педагогічні умови, компоненти, критерії, рівні, модель.

Training the Future Teachers for Developing Pupils' Culture

Relevance of the research issue.

Training teachers at a new level is one of the most important national priorities. The main attention should be focused on training a new generation of teachers who will be able to provide developing students' health culture, raising their own general culture, one of the components of which is health culture; raising the level of professional qualification and social status to the level appropriate to their role in society. **The aim of the research** is providing the effective training of the future teachers for developing pupils' health culture in secondary school. **Methods of the research:** theoretical – studying and analysis of literature; empirical – diagnostic; methods of mathematical statistics. **Results of the research.** The validity of the modeled methodology of training the future teachers for developing pupils' health culture, which was studied on the example of the discipline "Physical Education", has been proved. The effectiveness of organizational and pedagogical conditions and structural and functional model of forming the future teachers' professional readiness to developing pupils' health culture in secondary school have been experimentally tested.

Key conclusions. Summarizing the results of the study makes it possible to conclude that a positive dynamics in the formation of all components of the future teacher readiness for developing pupils' health culture in secondary school is observed in EG, as proved by the indicators of the average score (AS). In students of the CG this indicator has increased from 3.28 on the initial control to 3.55 on the final (+0.27), and in the EG, students of which studied by the author's method, the average score has increased from 3.28 to 4.03 points (+0.75), that is 0.48 points higher than in CG.

professional and pedagogical training, organizational and pedagogical conditions, components, criteria, levels, model.

Подготовка будущих учителей к развитию культуры здоровья учеников

Актуальность темы исследования. Подготовка учителей на качественно новом уровне является одним из важных государственных приоритетов. Главное внимание следует сосредоточить на подготовке нового поколения учителей, которые смогут обеспечить развитие культуры здоровья учеников, повысить уровень собственной общей культуры, составной частью которой является культура здоровья; повысить уровень профессиональной квалификации и социального статуса до уровня, соответствующего их роли в обществе. **Цель исследования** заключается в обеспечении эффективной подготовки будущих учителей к развитию культуры здоровья учеников общеобразовательной школы. **Методы исследования:** теоретические – изучение и анализ литературы; эмпирические – диагностические; методы математической статистики. **Результаты исследования.** Доказано действенность смоделированной методики подготовки будущих учителей к развитию культуры здоровья учеников, которая изучалась на примере учебной дисциплины «Физическое воспитание». Экспериментально проверена эффективность организационно-педагогических условий и структурно-функциональной модели формирования профессиональной готовности будущих учителей к развитию культуры здоровья учеников общеобразовательной школы.

Ключевые выводы. Обобщение результатов исследования позволяет констатировать, что в ЭГ наблюдается положительная динамика сформированности всех компонентов готовности будущих учителей к развитию культуры здоровья учеников общеобразовательной школы, о чем свидетельствуют показатели среднего балла (СБ). У студентов КГ этот показатель увеличился с 3,28 на входном контроле до 3,55 на итоговом (0,27), а в ЭГ, студенты которых обучались по авторской методике, показатель среднего балла увеличился с 3,28 до 4,03 балла (0,75), что на 0,48 балла больше, чем в КГ.

профессионально-педагогическая подготовка, организационно-педагогические условия, компоненты, критерии, уровни, модель.

Постановка проблеми. Важливість підготовки висококваліфікованого педагога безпосередньо пов'язана з одним із пріоритетних завдань освіти – виховання в особистості відповідального ставлення як до власного здоров'я, так і здоров'я оточуючих людей [4, 5].

Головну увагу слід зосередити на підготовці нового покоління вчителів, які зможуть забезпечити розвиток культури здоров'я учнів; підвищити рівень власної загальної культури, складовою якої є культура здоров'я. З огляду на зазначене, перед вищою школою нині постає завдання підготовки майбутнього вчителя до оздоровчої та профілактичної роботи з учнями загальноосвітньої школи, який здатний не лише навчати й виховувати учнів, а й розвивати в них культуру здоров'я на основі власної здоров'язберігаючої компетентності [1–3, 6, 11].

Формування навичок здорового способу життя, ціннісного ставлення до власного здоров'я має розпочинатися ще зі шкільних років, що потребує підготовки студентів педагогічних ВНЗ до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи [4, 5, 8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз стану здоров'я випускників шкіл, які вступають до ВНЗ, засвідчує, що мало хто з них починає своє студентське життя абсолютно здоровим. За даними Міністерства охорони здоров'я України, в країні близько 90% студентів мають відхилення в стані здоров'я. Як свідчать показники статистичного збірника України, стан здоров'я студентської молоді з кожним роком погіршується, збільшується кількість студентів, у яких виявлено хронічні хвороби різного походження [9, с. 487].

Щороку показники стану здоров'я молоді погіршуються в середньому на 10-15%, знижується рівень фізичного та психічного здоров'я, зазнають нівеляції соціально-культурні цінності фізичного виховання [1, 10, 15].

Погіршення стану здоров'я громадян пов'язане також із детренованістю організму, стресами, негативним екологічним впливом, невиконанням ергономіки праці, недостатньою руховою активністю, унаслідок чого збільшується кількість студентів, які мають відхилення в стані здоров'я [12–14].

Аналіз наукових джерел [3, 4, 6, 15] свідчить, що у вітчизняній педагогіці не надають належної уваги питанню формування готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів, що викликає певні труднощі в подальшій роботі вчителя з учнями загальноосвітньої школи, коли закладається фундамент ціннісного ставлення особистості до власного здоров'я.

Мета дослідження полягає в забезпеченні ефективної підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити стан готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи.
2. Експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи.

Матеріал і методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих методів: *теоретичні* – вивчення й аналіз літератури; аналіз результатів досліджень сучасних науковців; *емпіричні* – діагностичні (бесіди, опитування, анкетування); *методи математичної статистики* з метою обробки результатів роботи для кількісного та якісного аналізу ефективності розробленої методики.

Результати дослідження. Для визначення стану готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи було проведено опитування в якому взяли участь 468 студентів, з яких 323 – студенти Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (ТНПУ), котрі навчалися на факультетах мистецтв, іноземних мов і хіміко-біологічному, та 145 – студенти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (КОГПА) з мистецького, філологічного та природничо-технологічного факультетів.

За узагальненими значеннями результатів дослідження встановлено, що стан готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів становить за показниками високого рівня – 12,82%; достатнього – 36,54%; середнього – 43,16%; низького – 7,48%, показник середнього балу – 3,55, що засвідчило необхідність удосконалення навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи.

Для забезпечення ефективності процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів було теоретично обґрунтовано та реалізовано організаційно-педагогічні умови: використання міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів; належне навчально-методичне та інформаційно-комп'ютерне забезпечення процесу підготовки вчителів до розвитку культури здоров'я учнів; систематичний

I. Науковий напрям

контроль і оцінка досягнень студентів із фізичного виховання; особистісно-орієнтований підхід до організації навчального процесу, спрямованого на підготовку майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів.

Спираючись на теоретичні засади дослідження, розроблено модель підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи. У моделі підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів виокремлено мотиваційний, змістовий і діяльнісний компоненти, критерії та рівні (високий, достатній, середній і низький) готовності кожного компоненту як результату підготовки студентів.

Дослідно-експериментальна перевірка ефективності реалізації організаційно-педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи розподілялася на констатувальний та формувальний етапи.

Констатувальним етапом охоплено 202 студенти, які навчалися у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка (ТНПУ) на факультетах мистецтв, іноземних мов і хіміко-біологічному та в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка (КОГПА) на мистецькому, філологічному та природничо-технологічному факультетах на I курсах. У розподілі студентів на контрольні групи (КГ) і експериментальні групи (ЕГ) враховувався вхідний рівень готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів (кожного компонента зокрема і загалом). Результати, отримані в ході констатувального етапу дослідження, засвідчили, що за всіма компонентами готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів студенти КГ і ЕГ мали близькі показники на етапі вхідного контролю. Для удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів у напрямі формування їхньої готовності до розвитку культури здоров'я учнів проведено *формувальний етап* експерименту зі студентами КГ і ЕГ.

У КГ формування готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів відбувалося за традиційною методикою навчання студентів різних спеціальностей, а в ЕГ реалізовано організаційно-педагогічні умови та модель підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів і використовувалися інноваційні методики під час занять із фізичного виховання.

На основі аналізу результатів експериментального дослідження, спостережень за студентами КГ і ЕГ визначено, систематизовано й узагальнено показники рівнів готовності як результату підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені показники рівнів готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів

Групи і к-сть студентів	Етап контролю	Показники рівнів готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів								СБ
		високий		достатній		середній		низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ 93 ст.	ВК	7	7,53	26	27,96	46	49,46	14	15,05	3,28
	ПК	12	12,90	34	36,56	40	43,01	7	7,53	3,55
ЕГ 109 ст.	ВК	9	8,26	28	25,69	57	52,29	15	13,76	3,28
	ПК	50	45,87	12	11,01	47	43,12	0	0	4,03

За однакових умов вступу студентів КГ і ЕГ у процес експериментального дослідження (за результатами вхідного контролю) отримані показники на формуальному етапі доводять ефективність експериментальної методики підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи: за показниками високого рівня відзначається зростання кількості студентів у КГ від 7,53% до 12,90% (на 5,37%), а в ЕГ – від 8,26% до 45,87% (на 38,34%), що на 32,97% більше, ніж у студентів КГ; кількість студентів за показниками достатнього рівня у КГ зросла від 27,96% до 36,56%, а в ЕГ – зменшилася від 25,69% до 11,01%, що зумовлено значним збільшенням кількості студентів з високим рівнем сформованості цього компонен-

ту; за показниками середнього рівня у КГ кількість студентів зменшилася від 49,46% до 43,01% (на 6,45%), а в ЕГ – від 52,29% до 43,12% (на 9,17%), що на 2,72% більше, ніж у студентів КГ; кількість студентів за показниками низького рівня КГ зменшилася від 15,05% до 7,53% (на 7,52%), а в ЕГ – від 13,76% до 0% (на 13,76%), що на 6,24% більше, ніж у студентів КГ; за показником середнього балу в студентів контрольних груп відбулося зростання від 3,28 до 3,55 бала (на 0,27 бала), а в ЕГ – від 3,28 до 4,03 бала (на 0,75 бала), що на 0,48 бала більше, ніж у студентів КГ.

Порівняльний аналіз табличних даних свідчить, що в КГ залишилися студенти з низьким рівнем готовності до розвитку культури здоров'я учнів, а в ЕГ таких студентів не було виявлено.

Для обробки результатів педагогічного експерименту та перевірки їхньої достовірності застосовувалися методи математичної статистики. Порівнювалися дисперсії для визначення F-критерію Фішера, числові показники емпіричного значення якого подано в стандартній таблиці F-значення [7].

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, можна зробити наступні висновки:

1. Результати дослідження стану готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи засвідчили необхідність удосконалення навчально-виховного процесу у названому напрямі.

3. Експериментальна перевірка дієвості змодельованого процесу підготовки майбутніх учителів довела, що вивчення дисципліни «Фізичне виховання», у вищій школі за авторською методикою сприяло покращенню результатів сформованості рівнів готовності студентів до розвитку культури здоров'я учнів.

Узагальнення результатів дослідження дає змогу констатувати, що в ЕГ спостерігається позитивна динаміка сформованості всіх компонентів готовності майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи, про що свідчать показники середнього балу (СБ). У студентів КГ цей показник збільшився від 3,28 на вхідному контролі до 3,55 на підсумковому (+0,27), а в ЕГ, студенти яких навчалися за авторською методикою, показник середнього балу збільшився від 3,28 до 4,03 бала (+0,75), що на 0,48 бала більше, ніж в КГ.

Перспективи подальших наукових досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів покращення процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи та передбачає подальше вивчення цієї проблематики, розробку навчально-методичного забезпечення та оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я школярів.

Список літературних джерел

1. Бабич В. І. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2006. 315 с.
2. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2012. 555 с.
3. Божик М. В. Організаційно-педагогічні умови та модель підготовки майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 716. С. 28-35.
4. Божик М. В. Підготовка майбутніх учителів до розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2015. 282 с.
5. Божик М. В. Розвиток культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи : методичні рекомендації. Тернопіль : СМТ «ТАІП», 2014. 58 с.
6. Горашук В. П. Теоретичні та методологічні засади формування культури здоров'я школярів: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харків, 2004. 419 с.
7. Кыверял А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : «Валгус», 1980. 334 с.

References

1. Babych V. I. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia do formuvannia kultury zdorovia shkoliariv : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Luhansk, 2006. 315 s.
2. Bashavets N. A. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia kultury zdoroviazberezhennia yak svitohliadnoi oriantatsii studentiv vyshchikh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04. Odesa, 2012. 555 s.
3. Bozhyk M. V. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy ta model pidhotovky maibutnikh uchyteliv do rozvytku kultury zdorovia uchniv // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Pedahohika ta psykholohiia. 2014. Vyp. 716. S. 28-35.
4. Bozhyk M. V. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do rozvytku kultury zdorovia uchniv zahalnoosvitnoi shkoly : dys. kand. ped. nauk: 13.00.04. Rivne, 2015. 282 s.
5. Bozhyk M. V. Rozvytok kultury zdorovia uchniv zahalnoosvitnoi shkoly : metodychni rekomendatsii. Ternopil : SMT «TAIP», 2014. 58 s.
6. Horashchuk V. P. Teoretychni ta metodolohichni zasady formuvannia kultury zdorovia shkoliariv dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01. Kharkiv, 2004. 419 s.
7. Kyverialh A. A. Metody yssledovanyia v professyonalnoi pedahohyke. Tallyn : «Valhus», 1980. 334 s.

8. Огнистий А. В., Божик М. В., Маляр Е. І. Оздоровча фізична культура засобами професійно-прикладної фізичної підготовки. Тернопіль : СМТ «Тайп», 2014. 232 с.
9. Статистичний щорічник України за 2006 рік // Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. К. : «Консультант», 2007. 551с.
10. Прапор С. С. Бабенкова Р. Д. Анализ статистических данных о состоянии студентов за последние 22 года // Матер. VI Межд. универ. научн.-метод. конф. «Организация и методика учебного процесса физкультурно-оздоровительной и спортивной работы». М., 2000. № 2. С. 145-150.
11. Романишина Л. Теоретичний аналіз здоров'язбеігаючих технологій у підготовці майбутніх учителів // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка і психологія. 2012. Вип. 631. С. 110-116.
12. Kok G. De Hacs W. Research in health education and promotion // Hygie. 1991. Vol. 10. № 2. P. 12-15.
13. Meeting the health needs of chronically ill students // The education digest. Ann Arbor, 2003. Vol. 69. № 1. P. 23-25.
14. Varo J. J., Martinez-Gonzalez M. A. Distribution and determinants of sedentary lifestyles in the European Union. Int. J. Epidemiol. 2003. V. 32. № 1. P. 138-146.
15. Шкитырь О. Н. Формирование культуры здоровья у будущих учителей в системе высшего педагогического образования : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Брянск, 2003. 155 с.
8. Ohnystyi A. V., Bozhuk M. V., Maliar E. I. Ozdorovcha fizychna kultura zasobamy profesiino-prykladnoi fizychnoi pidhotovky. Ternopil : SMT «Taip», 2014. 232 s.
9. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2006 rik // Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy; za red. O. H. Osaulenka. K. : «Konsultant», 2007. 551s.
10. Prapor S. S. Babenkova R. D. Analiz statystycheskykh dannykh o sostoianyy studentov za poslednye 22 hoda // Mater. VI Mezhd. unyver. nauchn.-metod. konf. «Orhanyzatsiya y metodyka uchebnoho protsessa fyzkulturno-ozdorovyitelnoi y sportyvnoi raboty». M., 2000. № 2. S. 145-150.
11. Romanyshyna L. Teoretychnyi analiz zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv // Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Pedahohika i psykholohiia. 2012. Vyp. 631. S. 110-116.
12. Kok G. De Hacs W. Research in health education and promotion // Hygie. 1991. Vol. 10. № 2. P. 12-15.
13. Meeting the health needs of chronically ill students // The education digest. Ann Arbor, 2003. Vol. 69. № 1. P. 23-25.
14. Varo J. J., Martinez-Gonzalez M. A. Distribution and determinants of sedentary lifestyles in the European Union. Int. J. Epidemiol. 2003. V. 32. № 1. P. 138-146.
15. Shkytyr O. N. Formyrovanye kultury zdorovia u budushchykh uchytelei v systeme vyssheho pedahohycheskoho obrazovanya : dyss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08. Briansk, 2003. 155 s.

DOI:

Відомості про авторів:

Божик М. В.; orcid.org/0000-0001-6037-6032; bozhuk_m_v@ukr.net; Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, вул. Ліцейна, 1, Кременець, 47003, Україна.

Огнистий А. В.; orcid.org/0000-0002-4748-1900; ognystyy@ukr.net; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027, Україна.

Банах В. І.; orcid.org/0000-0002-0903-5002; volodyabanakh@gmail.com; Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, вул. Ліцейна, 1, Кременець, 47003, Україна.